

POSTANOWIENIE

Dnia 4 lutego 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk (sprawozdawca)

SSN Grzegorz Misiurek

w sprawie z wniosku J. K.
o zwolnienie od kosztów sądowych i ustanowienie pełnomocnika z urzędu,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 4 lutego 2022 r.,
zażalenia wnioskodawcy
na postanowienie Sądu Okręgowego w O.
z dnia 18 października 2021 r., sygn. akt I Co [...],

odrzuca zażalenie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 18 października 2021 r. Sąd Okręgowy w O. na podstawie art. 424⁶ § 3 k.p.c. odrzucił skargę J. K. o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia tego Sądu z dnia 24 września 2021 r. (sygn. akt I Co (...)) jako wniesioną z uchybieniem obowiązku zastępstwa strony przez adwokata lub radcę prawnego przed Sądem Najwyższym.

Zażalenie na to postanowienie wniósł osobiście J. K..

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 87¹ § 1 k.p.c., w postępowaniu przed Sądem Najwyższym obowiązuje zastępstwo stron przez adwokatów lub radców prawnych, a w sprawach własności intelektualnej także przez rzeczników patentowych.

Zastępstwo to dotyczy także czynności procesowych związanych z postępowaniem przed Sądem Najwyższym, podejmowanych przed sądem niższej instancji. Według natomiast art. 87¹ § 2 k.p.c., przepisu § 1 nie stosuje się w postępowaniu o zwolnienie od kosztów sądowych oraz o ustanowienie adwokata, radcy prawnego lub rzecznika patentowego oraz gdy stroną, jej organem, jej przedstawicielem ustawowym lub pełnomocnikiem jest sędzia, prokurator, notariusz albo profesor lub doktor habilitowany nauk prawnych, a także gdy stroną, jej organem lub jej przedstawicielem ustawowym jest adwokat, radca prawny lub radca Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, a w sprawach własności intelektualnej rzecznik patentowy. Według natomiast § 3 art. 87¹ k.p.c., przepisu § 1 nie stosuje się także wtedy, gdy zastępstwo procesowe Skarbu Państwa albo państwowej osoby prawnej jest wykonywane przez Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej. Zgodnie z art. 130 § 5 k.p.c., pisma procesowe sporządzone z naruszeniem art. 87¹ k.p.c. podlegają zwrotowi bez wzywania do usunięcia braków, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Wniesienie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia do Sądu Najwyższego realizowane za pośrednictwem sądu pierwszej albo drugiej instancji jest czynnością procesową podlegającą przytoczonej regulacji zawartej w art. 87¹ k.p.c. Gdyby literalnie odczytać treść art. 87¹ § 2 k.p.c. można by powziąć wątpliwość, czy strona nie może osobiście sporządzić i wnieść zażalenia do Sądu Najwyższego na postanowienie sądu odrzucające jej skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem orzeczenia wydanego w sprawie zainicjowanej jej wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych i ustanowienie adwokata lub radcy prawnego z urzędu. Należy odrzucić jednak taką możliwość. Celem bowiem unormowania zawartego w art. 87¹ § 2 k.p.c. jest umożliwienie stronie osobiste zainicjowanie postępowania zmierzającego do zwolnienia jej od kosztów sądowych lub ustanowienia pełnomocnika z urzędu w postępowaniu toczącym się już w Sądzie Najwyższym albo przed sądem powszechnym, ale związanym z postępowaniem przed Sądem Najwyższym. Nie obejmuje to jednak prawa do osobistego wniesienia przez stronę pozbawioną zdolności postulacyjnej środków zaskarżenia, w tym zażalenia, do rozpoznania których właściwy jest Sąd Najwyższy. Przede wszystkim od orzeczeń sądów powszechnych w przedmiocie

zwolnienia od kosztów sądowych czy ustanowienia pełnomocnika z urzędu w ogóle nie przysługuje prawo do ich zaskarżenia do Sądu Najwyższego w drodze skargi kasacyjnej (art. 398¹ § 1 i art. 519¹ k.p.c.), czy też – tak jako to miało miejsce w sprawie - skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (art. 424¹ i art. 519² k.p.c.). Nie są także zaskarżalne orzeczenia w tym przedmiocie wydane przez Sąd Najwyższy w postępowaniu przed tym Sądem. Za taką wykładnią przepisu art. 87¹ § 2 k.p.c. przemawia także charakter wyżej wymienionych środków zaskarżenia, których sporządzenie ze względu na wysokie wymagania formalne przewidziane w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego, był jednym w przyczyn wprowadzenia przez ustawodawcę przymusu adwokacko-radcowskiego w postępowaniu przed Sądem Najwyższym.

Ponieważ zażalenie zostało wniesione przez osobę pozbawioną zdolności postulacyjnej podlegało ono odrzuceniu na podstawie art. 398⁶ § 3 k.p.c. przewidującego rygor odrzucenia skargi kasacyjnej w razie jej niedopuszczalności co ma odpowiednie zastosowanie, poprzez art. 394¹ § 3 k.p.c., także do zażeń wnoszonych do Sądu Najwyższego.

Niezależnie od powyższego przyczyną odrzucenia zażenia na tej samej, wyżej powołanej, podstawie prawnej było to, że zażalenie zostało wniesione bez wcześniejszego złożenia przez stronę wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia zaskarżonego postanowienia. W związku z wejściem w życie nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 4 lipca 2019 r. (Dz.U. z 2019 r., poz. 1469 – dalej: „ustawa nowelizująca”) zmianie uległy zasady zaskarżania postanowień wydanych na posiedzeniu niejawnym. W stanie prawnym obowiązującym przed wejściem w życie odnośnej nowelizacji, tj. przed dniem 7 listopada 2019 r. tygodniowy termin do wniesienia zażenia na wydane na posiedzeniu niejawnym postanowienia procesowe liczony był od doręczenia podlegającego zaskarżeniu postanowienia z uzasadnieniem, co następowało z urzędu. Z dniem 7 listopada 2019 r., zgodnie z art. 357 § 2 k.p.c. w brzmieniu nadanym ustawą nowelizującą, sąd powinien doręczyć odpis postanowienia wydanego na posiedzeniu niejawnym bez uzasadnienia, a stronie niezastępowanej przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej wraz z pouczeniem o dopuszczalności,

warunkach, terminie i sposobie złożenia wniosku o doręczenie uzasadnienia tego postanowienia i wniesienia środka zaskarżenia. Jednocześnie wprowadzono nowy przepis art. 357 § 2¹ k.p.c., który odwrócił obowiązującą wcześniej zasadę, że podlegające zaskarżeniu postanowienia wydane na posiedzeniu niejawnym były z urzędu doręczane z uzasadnieniem. Zgodnie z tym przepisem, postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd uzasadnia tylko wtedy, gdy podlega ono zaskarżeniu, i tylko na żądanie strony zgłoszone w terminie tygodnia od dnia doręczenia postanowienia. Postanowienie z uzasadnieniem doręcza się tylko tej stronie, która zażądała sporządzenia uzasadnienia i doręczenia postanowienia z uzasadnieniem. Regulacja ta wpisuje się w szerszą grupę wprowadzonych przez ustawę nowelizującą zmian, których celem było wyłączenie możliwości wnoszenia środków odwoławczych wprost, tj. bez uprzedniego wniosku o uzasadnienie. Jest to związane z wprowadzeniem art. 25b ust. 1 do ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 2257), który przewiduje pobranie opłaty sądowej w kwocie 100 zł od zgłoszonego w terminie tygodniowym od ogłoszenia albo doręczenia orzeczenia, wniosku o doręczenie tego orzeczenia z uzasadnieniem. Jak wskazano w uzasadnieniu projektu ustawy nowelizującej „konsekwencją przywrócenia opłaty sądowej od wniosku o uzasadnienie orzeczenia jest wprowadzenie zasady, że złożenie tego wniosku jest konieczną przesłanką wniesienia środka zaskarżenia” (druk Sejmu VIII kadencji nr 3137, s. 72). W stanie prawnym obowiązującym od dnia 7 listopada 2019 r. – o ile nie ma zastosowania art. 394 § 2 zd. drugie k.p.c. zażalenie niepoprzedzone złożonym skutecznie wnioskiem o sporządzenie uzasadnienia postanowienia podlega odrzuceniu jako niedopuszczalne „z innych przyczyn” (art. 394¹ § 3 i 398²¹ w zw. z art. 373 k.p.c.; por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2020 r., II CZ 53/20, nie publ., uchwała Sądu Najwyższego dnia 28 maja 2021 r., III CZP 26/20, OSNC 2021, nr 11, poz. 71, oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 2021 r., III CZP 59/20, nie publ. oraz z dnia 16 września 2021 r., II CZ 32/22, nie publ.).

Z tych względów orzeczono, jak w sentencji.

